

مصباح الله

پی ایچ ڈی (پشتو) ریسرچ سکالر پختونخوا مطالعاتی مرکز، باچا خان یونیورسٹی چارسدہ۔

ڈاکٹر کرن سنین

اسٹنٹ پروفیسر، پختونخوا مطالعاتی مرکز، باچا خان یونیورسٹی چارسدہ۔

یستو تپہ کسی د مزاحمت تجزیاتی مطالعہ

Misbah ullah *

Phd (Pashto) Research Scholar, Pakhtunkhwa study Center, Bacha Khan University Charsadda.

Dr Kiran Seeneen

Assistant Professor, Pakhtunkhwa study Center, Bacha Khan University Charsadda.

*Corresponding Author: misbahullaha1@gmail.com

Resistant in Tapa: An Analytical Study

Expression of internal sense and representation of human being in poetry is from the beginning of civilized life. The expression and emotions represented by some ways in literature. Tappa is a special form of Pashto poetry. This type of form is unique and only in Pashto, have two sentences one is nine and second is thirteen syllable. These two have complete meaning. Like forms of Pashto poetry tappa also represent the expression of whole life and also represents the resistant. Tapa expresses uncountable examples of resistant. Resistance is act and expression against unlike and lawful activities.

Key Words: *Folk Lore, Tappa, Resistance.*

په مخ د زمکې د انسان دپاره الله تعالی
ډېر څېزونه پېدا کړي دي - خو بعضې څیزونه
چې د انسان د خیالاتو، جذباتو او احساساتو
سره تعلق ساتي - دغه جذبات او احساسات
چې په یو خاص قانون، قاعده او لیک لوست

کتابي راشي نو "ادب" ترې جوړ شي — ادب په لغت کتابي احترام او عزت ته هم وائي او په اصطلاح کتابي هغه وېنا او ليک چې د انسانانو د احساساتو او جذباتو ترجماني کوي — پوهانو د ادب مختلف تعريفونه کړي دي او په مختلفو حصو کتابي ئې هم تقسيم کړې دے — د ادب تعلق چونکې د ماديت نه زيات د روحانيت سره دے هم دغه وجه ده چې يو خاص تعريف ئې نه شي کېدے — مشهورې انسائيکلوپېډيا د ادب تعريف داسې ليکله دے —

“Literature: (in Latin, litteratura, lite from littera leter) in the widest sense in the expression, representation or manifestation, of thought by means of alphabetic symbols called leter. The product being considered as a collective body without special regard to the excellence and buty of the form of expression sense only the mare polished or artistic class of such products, together with the critical knowledge and appriciation of them, may be called literature.¹”

ژباړه: لټريچر (ادب) د لاطيني ژبې د لټريچره يا لټر نه ماخوځ دے. په وسيعه معنۍ کتابي د انساني احساساتو او جذباتو اظهار چې د انساني همدردۍ رنگ پکښې وي. چې د الفاظو په شکل کتابي عوامو ته پېش کړې شي. هغه ټولې خبره چې په يو مجموعي شکل کتابي جوړه شي اگر که د وزن بحر خيال پکښې او نه ساتلې شي مگر د زړه خبره ترې واضحه شي خو چې د ادب په چوکاټ کتابي دننه وي. او چې په هغې کتابي تنقيدي نقطه نظر هم شامل وي ادب وئيلي شي.

د پښتو اکیډمۍ پېښور لغت د ادب په حقله لیکي -

"ځانګې پریکول، قلمي کول، شاخ تراشي، عزت، خاطر، لحاظ، مدار، سړیتوب، د خوي بوي ښه والی، متل " چېرته ډب هلته ادب" (۲) تمیز، تهذیب، تعظیم، احترام، انسانیت آدمیت (۳) علم، پوهه، زده کړه، د علم پنگه (۴) حیا، پرده، شرم (۵) تربیت، پالنه، زده کړه" ۲

د ریاب لغت د ادب په باب لیکلي دي -

" اسم - واحد - مذكر (۱) تهذیب (۲) سلیقه (۳) زده کړه (۴) نظم و نثر (۵) احترام (۶) د مشرانو د درسي خیال ساتنه (۷) د زنانو د کښېناستو ځای (وزیر) - د یو معنو کښې یې جمع ادبینه ده، نورو ځایونو کښې جمع ادبونه" ۳

د ادب په باره کښې ډېر خوندور او په زړه پورې تعریف سینت اګستین کوي - " که ځما نه څوک تپوس نه کوی نو زه پرې ښه پوهیږم او که ځما نه تپوس کوئ نو بیا پرې هېڅ نه رسم - " ۴ د ادب په وجود کښې راتګ د انسان د راتګ سره سم راروان دے -

" د کله نه چې انسان دې دنیا ته راغلی دے او په ښه بد، خوشحالی، سوکالی، غم ښادی، آرام او تکلیف پوهه شو دے د هغه وخت نه ادب هم پېدا شو دے -" ۵

ادب پوهانو ادب د خلقو د پوهې او زده کړې په خاطر بیا په مختلفو څانګو کښې تقسیم کړ دے چې یو شعري ادب او بل نثري ادب وئیلې شي -

" شعري ادب هغه ادب چې د نثر په
خائے په نظم کښې لیکلې شوی وي - چې
قافیه بحر او وزن لري دې ته شعري
ادب وئېلې شي -"

د نثري ادب هم مختلف تعریفونه شوي
دي - ادب پوهانو د خپل نقطه نظر په بنیاد
دغه تعریف تقسیم کړې دے - عبدالحلیم اثر د
نثر تعریف داسې کوي -

" نثر په لغت کښې شیندلو او خورولو
ته وائي او په اصطلاح کښې هغه کلام
دے چې د وزن د قید نه خالي او آزاد
وي -"

د نظم او نثر نه پس ادب په گڼو
اصنافو کښې ویشلې شوی دے - چې یو پکښې
اولسي یا عوامي ادب هم دے - دغه اولسي
ادب بیا په زباني او تحریري ادب کښې
تقسیم کړې دے - کوم چې زمونږ د فولکلور
یوه اومه حصه هم ده - د فولکلور هم بیا
مختلف تعریفونه او ویشنه شوي ده او د دې
د تخلیق زمانه ئې د انسانانو د پېدائش سره
ښودلې ده -

" ادب په دوه لویو برخو کښې ویشلې
دے - چې یو ته اولسي ادب، شفاهي
ادب، زباني ادب یا فولکلوري ادب
وئیلې شي - او بل ته کتابي او
تحریري ادب وئیلې شي -"

د اولسي ادب ښکلا او ښائست دا دے چې
دا عام اولس تخلیق کړې دے چې په دې کښې ئې
اولسي او عوامي ساده او اسان لفظونه
استعمال کړي دي کوم چې زمونږ په روزمره
ژوند او خبرو اترو کښې استعمالیږي - په
ادب کښې د نوې او جدیدو اصطلاحاتو د راټگ
سره اولسي ادب د فولکلور یوه حصه جوړه

شوه — " فولکلور په اصل کې د لاطیني ژبې
تورے دے — چې یونان ،فرانس او په آخره
کې انگریزی ژبې خپل کړي دے "۔^۹

"فولکلور "folklore" دانگریزی ژبې یوه

کلمه ده — چې د دوؤ کلمو فوک "folk"

او لور "lore" نه جوړه ده — فوک معنی

ده اولس یا خلق او لور معنی ده

پوهه یا زده کړه — هم دغه شان د

فولکلور "folklore" معنی شوه د اولس

زده کړه یا پوهه په اصطلاح کې د

فولکلور مطلب دے — د یو قام یا

معاشري د ژوند ژواک، دود دستور او

رسم رواج په حقله معلومات ترلاسه

کول او په ادب کې یې محفوظول — "۔^{۱۰}

د فولکلور او بیا په فولکلور کې د

غیر مادي فولکلور مطالعه پوره ضروري او د

خوند او رنگ نه ډکه ده خو د بده مرغه د دې

مطالعي، خپرني او خوندي کولو ته د خلقو

ډېر ورستو پام شو —

"په یولسمه صدی کې ورته دغه

محققونو پام شو او

فولکلور راغونډول یې شروع کړل او د

فولکلور هغه برخه چې د اولس په

حافظو کې محفوظه وه هغه راجمع کړل

— په دې لړ کې د ټولونه اول پېل

برطانوي پوهان جے ډبلیو تھامس کړے

وو — چې په ۱۸۴۶ کې د دے قسم ادب

دپاره فولکلور ټکے استعمال کړو — "۔^{۱۱}

فولکلور ته د اولس پوهه په دې وجه

وئیلې کېږي چې په دې کې د عام اولس د

ژوند ټول تجربات شامل وي — فولکلور په درې

برخو کڻي تقسيم شوءِ دے — مادي، نيم مادي
او غېر مادي فولکلور شامل دي — غېر مادي
فولکلور تعلق نېغ په نېغه د ادب سره دے —
"زمونږ سره په ورمبے کڻي مادي
فولکلور دے چې پکښي کالي
پتري، جامه پېزار او سيکي وغيره
شامل دي — نيم مادي فولکلور چې
پکښي مونږ سره توهمات، دود دستور،
فال، خوب، جادو، تعویز وغيره شامل
دي — او غېر مادي فولکلور کڻي
قيصي، داستانونه، سندري، متلونه،
ارونه، او محاورې وغيره شاملې دي

د فولکلور دريم قسم غېر مادي فولکلور
چې په اولسي ادب هم ياديري چې په
شفاهي، نيم شفاهي او غېر شفاهي قسمونو کڻي
تقسيم شوءِ دے — فرهاد وسيم پرسفزي د دغې
درې وارو قسمون تعريف څه داسې کړے دے —
شفاهي ادب د اولسي ادب هغه برخه چې
سینه په سینه يا د يونس نه بل نسل
ته منتقل شوې ديت — چې په هغې کڻي
فرضي قيصي دي — چې په ليک لوست کڻي
ئي څه ثبوت نشته — لکه
متلونه، ټکونه، او ارونه وغيره دا
ټول د يو نه بل ته اود بل نه بل ته
رارسېدلې وي، شفاهي ادب ياديري —
نيم شفاهي ادب د اولسي ادب هغه
اصناف چې څه خو په يادو ياد شوءِ وي
— او څه د ليک لوست په لاره لکه
کتابي شکل کڻي ثبوت لري — په دې
کڻي زيات تر اولسي قيصي، اولسي
سندري، ټپي، چاربيتې، امروزي، او
محاورې شاملې دي —

غیر شفاهي ادب د اولسي ادب هغه برخه چې هغه صرف او صرف په لیک لوست کېږي وي - لکه قیصې، ډرامې، افسانې یا د تاریخ کتابونه وغیره شامل دي - غیر شفاهي ادب گڼلې شي -^{۱۳}

د اصنافو په لحاظ اولسي ادب ډېره فراخه او شتمند ده لکه ټپه، چاربهټه، لوبه، سندره، قیصه، نیمکې، بگتۍ، بابولالې، د اتن نارې، سروکي، کاکړۍ غاړې، منظوم او منثور متلونې، ارونه او دورې وغیره شامل دي - خو په دې ټولو اصنافو کېږي مقبول، معروف، مشهور او خوندور صنف " ټپه " ده -

"په اولسي ادب کېږي ټپه واحد صنف ده چې د ژوند په هر پړاو کېږي خپل کردار او ارزښت لري - داسې ځانگړې خصوصیت لري چې په هر دور ښه معروفه او د حالاتو په تقاضو پوره ختلي او پکار شوې ده - یو خوا که د قام د تاریخ، دود، دستور او کلتور څرگندونه کوي یا د امروزه ژوند او د عقایدو او نظریو عکاسي کوي نو بل خوا زړه د درد غم خفگان، احساساتو او جذباتو ترجماني هم کوي - چې د ادب یو صنف ئي هم سیالي نه شي کولې - د ټپې په حقله وئیلې کیږي - ټپه د پښتو اولسي ادب هغه زوړ، ځانگړې، مشهور، ښکاره، ښکلې، آسان او په زړه پورې صنف ده - چې د دې اعجاز، کمال، جمال، جلال هر سړي په پټو سترگو منلې ده -^{۱۴}

ډاکټرنور محمد دانش بېټنې وائي -

" ټپې ته څوک لنډې وائي او که څوک مصرعه یا ټیکې چې هر څه وي خو ټپه ټپه ده - دا د پښتو اولسي ادب هغه

خانگیرے، مشهور او د پښتنو، نر، ښځو،
زرو، ورو، ځوانانو، پيغلو، څلمو او د
هر چا په زړه نقش کړے هغه صنف دے
– چې د دنيا يوې ژبې کښې ئي مثال
نہ ملاويږي –^{۱۵}

د ټپې د ټولو نه زيات خانگیرے خصوصيت
دا دے چې د دې ويونکې او شاعر نہ وي معلوم
او دا د ټول قوم ميراث گنلې شي – ټپه کۀ
څوک په شعوري توگه جوړه هم کړي خو تر هغې
نہ شي منلې تر څو پورې چې ورته اولسي او
عوامي سند نہ وي تر لاسه شوے – دا صنف د
لفظونو او جملو په لحاظ هم ډېر اختصار لري
چې د دوه مختصرو جملو نه جوړه وي –

" ټپه د يوې نيمگړې او يوې پوره
مصرعې نه جوړه وي – ورمبې مصرعه ئي
نيمگړې وي – او دوئمہ مصرعه ئي
پوره وي – د مصرعې اوله برخه نهه
سېلابه او دوئمہ ئي ديارلس سېلابه وي
–^{۱۶}

د ټپې د قدامت په باره کښې هم پوهان
په يوه خله نہ دي – خو اکثر پوهان دا وائي
چې دا لاندينۍ ټپه د پښتو ورومبۍ ټپه ده –

"سپورميہ کړنگ وهه راخيژه
يار مې د گلو لوکوي گوتي ربينه"^{۱۷}

د نورو خصوصياتو تر څنگ په ټپه کښې د
موضوعاتو په لحاظ هم ډېره فراختيا پرته ده
– په کائنات کښې به داسې موضوع کمه وي چې
په ټپه کښې به نہ وي ذکر شوې – او په دغه
موضوعاتو کښې يو موضوع مزاحمت ده –

مزاحمت پيژندنه:

د مزاحمت کلمه د عربي نه اردو ته
راغلې ده –^{۱۸} چونکه مزاحمت د عربي ژبې

٢٠ تورے "زخمہ" ١٩ نہ ماخذ شوے دے۔ پہ عربی کبھی مزاحمت دپارہ "مقاومہ" او "معارضہ" پہ شان کلمہ ہم استعمالی ٢١۔ مقاومہ چي د قوم نہ ماخذ شوے دہ۔ چي معنا ئي مخالفت یا برابري کول دي۔ د خپل قوم سره ودرېدل او د مقاومہ معنا مقابلہ یا برابري کول۔

پہ اردو کبھی "مقاومہ" دپارہ "مقاومت" تورے ہم استعمال شوے دے۔ ٢١ خو پہ فارسی کبھی "مقاومت" نہ علاوه "مزاحمت" ہم وئیلی شي۔ چي معنا ئي روکنا، کسی پر تنگی ٢٢ (ایسارونہ، شوک تنگول)۔ فارسی کبھی مزاحمتي ادب دپارہ "ادب مقاومت" استعمالی ٢٣۔ انگریزی کبھی ئي معنا "مقاومت، مدافعت، مقابلہ، ٢٤ Resistance فېروز اللغات کبھی د مزاحمت معنا "روکنے کا عمل، روک ٹوک، رکاوٹ، ممانعت، تعرض" ٢٥ او بلہ معنا "کسی پر تنگی کرنا" ٢٦ دہ۔ بلوچی کبھی ورته "جل ودار" پنجابی کبھی "روکاؤٹ" سندھی کبھی "مزاحمت" او کشمیری ژبه کبھی "رکاؤٹ" وئیلی کی ٢٧۔ د دې نہ علاوه د پښتو مستنده ډکشنرو دریاب او پښتو اکېډمي لغت کبھی ئي معنا "بندېز، خنډ" ٢٨ او "ایسارونہ، مقابلہ، اړي" ٢٩ کول دي۔ د دې ٢٠ ٢١ ٢٢ ٢٣ ٢٤ ٢٥ ٢٦ ٢٧ ٢٨ ٢٩ ٣٠ ٣١ ٣٢ ٣٣ ٣٤ ٣٥ ٣٦ ٣٧ ٣٨ ٣٩ ٤٠ ٤١ ٤٢ ٤٣ ٤٤ ٤٥ ٤٦ ٤٧ ٤٨ ٤٩ ٥٠ ٥١ ٥٢ ٥٣ ٥٤ ٥٥ ٥٦ ٥٧ ٥٨ ٥٩ ٦٠ ٦١ ٦٢ ٦٣ ٦٤ ٦٥ ٦٦ ٦٧ ٦٨ ٦٩ ٧٠ ٧١ ٧٢ ٧٣ ٧٤ ٧٥ ٧٦ ٧٧ ٧٨ ٧٩ ٨٠ ٨١ ٨٢ ٨٣ ٨٤ ٨٥ ٨٦ ٨٧ ٨٨ ٨٩ ٩٠ ٩١ ٩٢ ٩٣ ٩٤ ٩٥ ٩٦ ٩٧ ٩٨ ٩٩ ١٠٠ ١٠١ ١٠٢ ١٠٣ ١٠٤ ١٠٥ ١٠٦ ١٠٧ ١٠٨ ١٠٩ ١١٠ ١١١ ١١٢ ١١٣ ١١٤ ١١٥ ١١٦ ١١٧ ١١٨ ١١٩ ١٢٠ ١٢١ ١٢٢ ١٢٣ ١٢٤ ١٢٥ ١٢٦ ١٢٧ ١٢٨ ١٢٩ ١٣٠ ١٣١ ١٣٢ ١٣٣ ١٣٤ ١٣٥ ١٣٦ ١٣٧ ١٣٨ ١٣٩ ١٤٠ ١٤١ ١٤٢ ١٤٣ ١٤٤ ١٤٥ ١٤٦ ١٤٧ ١٤٨ ١٤٩ ١٥٠ ١٥١ ١٥٢ ١٥٣ ١٥٤ ١٥٥ ١٥٦ ١٥٧ ١٥٨ ١٥٩ ١٦٠ ١٦١ ١٦٢ ١٦٣ ١٦٤ ١٦٥ ١٦٦ ١٦٧ ١٦٨ ١٦٩ ١٧٠ ١٧١ ١٧٢ ١٧٣ ١٧٤ ١٧٥ ١٧٦ ١٧٧ ١٧٨ ١٧٩ ١٨٠ ١٨١ ١٨٢ ١٨٣ ١٨٤ ١٨٥ ١٨٦ ١٨٧ ١٨٨ ١٨٩ ١٩٠ ١٩١ ١٩٢ ١٩٣ ١٩٤ ١٩٥ ١٩٦ ١٩٧ ١٩٨ ١٩٩ ٢٠٠ ٢٠١ ٢٠٢ ٢٠٣ ٢٠٤ ٢٠٥ ٢٠٦ ٢٠٧ ٢٠٨ ٢٠٩ ٢١٠ ٢١١ ٢١٢ ٢١٣ ٢١٤ ٢١٥ ٢١٦ ٢١٧ ٢١٨ ٢١٩ ٢٢٠ ٢٢١ ٢٢٢ ٢٢٣ ٢٢٤ ٢٢٥ ٢٢٦ ٢٢٧ ٢٢٨ ٢٢٩ ٢٣٠ ٢٣١ ٢٣٢ ٢٣٣ ٢٣٤ ٢٣٥ ٢٣٦ ٢٣٧ ٢٣٨ ٢٣٩ ٢٤٠ ٢٤١ ٢٤٢ ٢٤٣ ٢٤٤ ٢٤٥ ٢٤٦ ٢٤٧ ٢٤٨ ٢٤٩ ٢٥٠ ٢٥١ ٢٥٢ ٢٥٣ ٢٥٤ ٢٥٥ ٢٥٦ ٢٥٧ ٢٥٨ ٢٥٩ ٢٦٠ ٢٦١ ٢٦٢ ٢٦٣ ٢٦٤ ٢٦٥ ٢٦٦ ٢٦٧ ٢٦٨ ٢٦٩ ٢٧٠ ٢٧١ ٢٧٢ ٢٧٣ ٢٧٤ ٢٧٥ ٢٧٦ ٢٧٧ ٢٧٨ ٢٧٩ ٢٨٠ ٢٨١ ٢٨٢ ٢٨٣ ٢٨٤ ٢٨٥ ٢٨٦ ٢٨٧ ٢٨٨ ٢٨٩ ٢٩٠ ٢٩١ ٢٩٢ ٢٩٣ ٢٩٤ ٢٩٥ ٢٩٦ ٢٩٧ ٢٩٨ ٢٩٩ ٣٠٠ ٣٠١ ٣٠٢ ٣٠٣ ٣٠٤ ٣٠٥ ٣٠٦ ٣٠٧ ٣٠٨ ٣٠٩ ٣١٠ ٣١١ ٣١٢ ٣١٣ ٣١٤ ٣١٥ ٣١٦ ٣١٧ ٣١٨ ٣١٩ ٣٢٠ ٣٢١ ٣٢٢ ٣٢٣ ٣٢٤ ٣٢٥ ٣٢٦ ٣٢٧ ٣٢٨ ٣٢٩ ٣٣٠ ٣٣١ ٣٣٢ ٣٣٣ ٣٣٤ ٣٣٥ ٣٣٦ ٣٣٧ ٣٣٨ ٣٣٩ ٣٤٠ ٣٤١ ٣٤٢ ٣٤٣ ٣٤٤ ٣٤٥ ٣٤٦ ٣٤٧ ٣٤٨ ٣٤٩ ٣٥٠ ٣٥١ ٣٥٢ ٣٥٣ ٣٥٤ ٣٥٥ ٣٥٦ ٣٥٧ ٣٥٨ ٣٥٩ ٣٦٠ ٣٦١ ٣٦٢ ٣٦٣ ٣٦٤ ٣٦٥ ٣٦٦ ٣٦٧ ٣٦٨ ٣٦٩ ٣٧٠ ٣٧١ ٣٧٢ ٣٧٣ ٣٧٤ ٣٧٥ ٣٧٦ ٣٧٧ ٣٧٨ ٣٧٩ ٣٨٠ ٣٨١ ٣٨٢ ٣٨٣ ٣٨٤ ٣٨٥ ٣٨٦ ٣٨٧ ٣٨٨ ٣٨٩ ٣٩٠ ٣٩١ ٣٩٢ ٣٩٣ ٣٩٤ ٣٩٥ ٣٩٦ ٣٩٧ ٣٩٨ ٣٩٩ ٤٠٠ ٤٠١ ٤٠٢ ٤٠٣ ٤٠٤ ٤٠٥ ٤٠٦ ٤٠٧ ٤٠٨ ٤٠٩ ٤١٠ ٤١١ ٤١٢ ٤١٣ ٤١٤ ٤١٥ ٤١٦ ٤١٧ ٤١٨ ٤١٩ ٤٢٠ ٤٢١ ٤٢٢ ٤٢٣ ٤٢٤ ٤٢٥ ٤٢٦ ٤٢٧ ٤٢٨ ٤٢٩ ٤٣٠ ٤٣١ ٤٣٢ ٤٣٣ ٤٣٤ ٤٣٥ ٤٣٦ ٤٣٧ ٤٣٨ ٤٣٩ ٤٤٠ ٤٤١ ٤٤٢ ٤٤٣ ٤٤٤ ٤٤٥ ٤٤٦ ٤٤٧ ٤٤٨ ٤٤٩ ٤٥٠ ٤٥١ ٤٥٢ ٤٥٣ ٤٥٤ ٤٥٥ ٤٥٦ ٤٥٧ ٤٥٨ ٤٥٩ ٤٦٠ ٤٦١ ٤٦٢ ٤٦٣ ٤٦٤ ٤٦٥ ٤٦٦ ٤٦٧ ٤٦٨ ٤٦٩ ٤٧٠ ٤٧١ ٤٧٢ ٤٧٣ ٤٧٤ ٤٧٥ ٤٧٦ ٤٧٧ ٤٧٨ ٤٧٩ ٤٨٠ ٤٨١ ٤٨٢ ٤٨٣ ٤٨٤ ٤٨٥ ٤٨٦ ٤٨٧ ٤٨٨ ٤٨٩ ٤٩٠ ٤٩١ ٤٩٢ ٤٩٣ ٤٩٤ ٤٩٥ ٤٩٦ ٤٩٧ ٤٩٨ ٤٩٩ ٥٠٠ ٥٠١ ٥٠٢ ٥٠٣ ٥٠٤ ٥٠٥ ٥٠٦ ٥٠٧ ٥٠٨ ٥٠٩ ٥١٠ ٥١١ ٥١٢ ٥١٣ ٥١٤ ٥١٥ ٥١٦ ٥١٧ ٥١٨ ٥١٩ ٥٢٠ ٥٢١ ٥٢٢ ٥٢٣ ٥٢٤ ٥٢٥ ٥٢٦ ٥٢٧ ٥٢٨ ٥٢٩ ٥٣٠ ٥٣١ ٥٣٢ ٥٣٣ ٥٣٤ ٥٣٥ ٥٣٦ ٥٣٧ ٥٣٨ ٥٣٩ ٥٤٠ ٥٤١ ٥٤٢ ٥٤٣ ٥٤٤ ٥٤٥ ٥٤٦ ٥٤٧ ٥٤٨ ٥٤٩ ٥٥٠ ٥٥١ ٥٥٢ ٥٥٣ ٥٥٤ ٥٥٥ ٥٥٦ ٥٥٧ ٥٥٨ ٥٥٩ ٥٦٠ ٥٦١ ٥٦٢ ٥٦٣ ٥٦٤ ٥٦٥ ٥٦٦ ٥٦٧ ٥٦٨ ٥٦٩ ٥٧٠ ٥٧١ ٥٧٢ ٥٧٣ ٥٧٤ ٥٧٥ ٥٧٦ ٥٧٧ ٥٧٨ ٥٧٩ ٥٨٠ ٥٨١ ٥٨٢ ٥٨٣ ٥٨٤ ٥٨٥ ٥٨٦ ٥٨٧ ٥٨٨ ٥٨٩ ٥٩٠ ٥٩١ ٥٩٢ ٥٩٣ ٥٩٤ ٥٩٥ ٥٩٦ ٥٩٧ ٥٩٨ ٥٩٩ ٦٠٠ ٦٠١ ٦٠٢ ٦٠٣ ٦٠٤ ٦٠٥ ٦٠٦ ٦٠٧ ٦٠٨ ٦٠٩ ٦١٠ ٦١١ ٦١٢ ٦١٣ ٦١٤ ٦١٥ ٦١٦ ٦١٧ ٦١٨ ٦١٩ ٦٢٠ ٦٢١ ٦٢٢ ٦٢٣ ٦٢٤ ٦٢٥ ٦٢٦ ٦٢٧ ٦٢٨ ٦٢٩ ٦٣٠ ٦٣١ ٦٣٢ ٦٣٣ ٦٣٤ ٦٣٥ ٦٣٦ ٦٣٧ ٦٣٨ ٦٣٩ ٦٤٠ ٦٤١ ٦٤٢ ٦٤٣ ٦٤٤ ٦٤٥ ٦٤٦ ٦٤٧ ٦٤٨ ٦٤٩ ٦٥٠ ٦٥١ ٦٥٢ ٦٥٣ ٦٥٤ ٦٥٥ ٦٥٦ ٦٥٧ ٦٥٨ ٦٥٩ ٦٦٠ ٦٦١ ٦٦٢ ٦٦٣ ٦٦٤ ٦٦٥ ٦٦٦ ٦٦٧ ٦٦٨ ٦٦٩ ٦٧٠ ٦٧١ ٦٧٢ ٦٧٣ ٦٧٤ ٦٧٥ ٦٧٦ ٦٧٧ ٦٧٨ ٦٧٩ ٦٨٠ ٦٨١ ٦٨٢ ٦٨٣ ٦٨٤ ٦٨٥ ٦٨٦ ٦٨٧ ٦٨٨ ٦٨٩ ٦٩٠ ٦٩١ ٦٩٢ ٦٩٣ ٦٩٤ ٦٩٥ ٦٩٦ ٦٩٧ ٦٩٨ ٦٩٩ ٧٠٠ ٧٠١ ٧٠٢ ٧٠٣ ٧٠٤ ٧٠٥ ٧٠٦ ٧٠٧ ٧٠٨ ٧٠٩ ٧١٠ ٧١١ ٧١٢ ٧١٣ ٧١٤ ٧١٥ ٧١٦ ٧١٧ ٧١٨ ٧١٩ ٧٢٠ ٧٢١ ٧٢٢ ٧٢٣ ٧٢٤ ٧٢٥ ٧٢٦ ٧٢٧ ٧٢٨ ٧٢٩ ٧٣٠ ٧٣١ ٧٣٢ ٧٣٣ ٧٣٤ ٧٣٥ ٧٣٦ ٧٣٧ ٧٣٨ ٧٣٩ ٧٤٠ ٧٤١ ٧٤٢ ٧٤٣ ٧٤٤ ٧٤٥ ٧٤٦ ٧٤٧ ٧٤٨ ٧٤٩ ٧٥٠ ٧٥١ ٧٥٢ ٧٥٣ ٧٥٤ ٧٥٥ ٧٥٦ ٧٥٧ ٧٥٨ ٧٥٩ ٧٦٠ ٧٦١ ٧٦٢ ٧٦٣ ٧٦٤ ٧٦٥ ٧٦٦ ٧٦٧ ٧٦٨ ٧٦٩ ٧٧٠ ٧٧١ ٧٧٢ ٧٧٣ ٧٧٤ ٧٧٥ ٧٧٦ ٧٧٧ ٧٧٨ ٧٧٩ ٧٨٠ ٧٨١ ٧٨٢ ٧٨٣ ٧٨٤ ٧٨٥ ٧٨٦ ٧٨٧ ٧٨٨ ٧٨٩ ٧٩٠ ٧٩١ ٧٩٢ ٧٩٣ ٧٩٤ ٧٩٥ ٧٩٦ ٧٩٧ ٧٩٨ ٧٩٩ ٨٠٠ ٨٠١ ٨٠٢ ٨٠٣ ٨٠٤ ٨٠٥ ٨٠٦ ٨٠٧ ٨٠٨ ٨٠٩ ٨١٠ ٨١١ ٨١٢ ٨١٣ ٨١٤ ٨١٥ ٨١٦ ٨١٧ ٨١٨ ٨١٩ ٨٢٠ ٨٢١ ٨٢٢ ٨٢٣ ٨٢٤ ٨٢٥ ٨٢٦ ٨٢٧ ٨٢٨ ٨٢٩ ٨٣٠ ٨٣١ ٨٣٢ ٨٣٣ ٨٣٤ ٨٣٥ ٨٣٦ ٨٣٧ ٨٣٨ ٨٣٩ ٨٤٠ ٨٤١ ٨٤٢ ٨٤٣ ٨٤٤ ٨٤٥ ٨٤٦ ٨٤٧ ٨٤٨ ٨٤٩ ٨٥٠ ٨٥١ ٨٥٢ ٨٥٣ ٨٥٤ ٨٥٥ ٨٥٦ ٨٥٧ ٨٥٨ ٨٥٩ ٨٦٠ ٨٦١ ٨٦٢ ٨٦٣ ٨٦٤ ٨٦٥ ٨٦٦ ٨٦٧ ٨٦٨ ٨٦٩ ٨٧٠ ٨٧١ ٨٧٢ ٨٧٣ ٨٧٤ ٨٧٥ ٨٧٦ ٨٧٧ ٨٧٨ ٨٧٩ ٨٨٠ ٨٨١ ٨٨٢ ٨٨٣ ٨٨٤ ٨٨٥ ٨٨٦ ٨٨٧ ٨٨٨ ٨٨٩ ٨٩٠ ٨٩١ ٨٩٢ ٨٩٣ ٨٩٤ ٨٩٥ ٨٩٦ ٨٩٧ ٨٩٨ ٨٩٩ ٩٠٠ ٩٠١ ٩٠٢ ٩٠٣ ٩٠٤ ٩٠٥ ٩٠٦ ٩٠٧ ٩٠٨ ٩٠٩ ٩١٠ ٩١١ ٩١٢ ٩١٣ ٩١٤ ٩١٥ ٩١٦ ٩١٧ ٩١٨ ٩١٩ ٩٢٠ ٩٢١ ٩٢٢ ٩٢٣ ٩٢٤ ٩٢٥ ٩٢٦ ٩٢٧ ٩٢٨ ٩٢٩ ٩٣٠ ٩٣١ ٩٣٢ ٩٣٣ ٩٣٤ ٩٣٥ ٩٣٦ ٩٣٧ ٩٣٨ ٩٣٩ ٩٤٠ ٩٤١ ٩٤٢ ٩٤٣ ٩٤٤ ٩٤٥ ٩٤٦ ٩٤٧ ٩٤٨ ٩٤٩ ٩٥٠ ٩٥١ ٩٥٢ ٩٥٣ ٩٥٤ ٩٥٥ ٩٥٦ ٩٥٧ ٩٥٨ ٩٥٩ ٩٦٠ ٩٦١ ٩٦٢ ٩٦٣ ٩٦٤ ٩٦٥ ٩٦٦ ٩٦٧ ٩٦٨ ٩٦٩ ٩٧٠ ٩٧١ ٩٧٢ ٩٧٣ ٩٧٤ ٩٧٥ ٩٧٦ ٩٧٧ ٩٧٨ ٩٧٩ ٩٨٠ ٩٨١ ٩٨٢ ٩٨٣ ٩٨٤ ٩٨٥ ٩٨٦ ٩٨٧ ٩٨٨ ٩٨٩ ٩٩٠ ٩٩١ ٩٩٢ ٩٩٣ ٩٩٤ ٩٩٥ ٩٩٦ ٩٩٧ ٩٩٨ ٩٩٩ ١٠٠٠ ١٠٠١ ١٠٠٢ ١٠٠٣ ١٠٠٤ ١٠٠٥ ١٠٠٦ ١٠٠٧ ١٠٠٨ ١٠٠٩ ١٠١٠ ١٠١١ ١٠١٢ ١٠١٣ ١٠١٤ ١٠١٥ ١٠١٦ ١٠١٧ ١٠١٨ ١٠١٩ ١٠٢٠ ١٠٢١ ١٠٢٢ ١٠٢٣ ١٠٢٤ ١٠٢٥ ١٠٢٦ ١٠٢٧ ١٠٢٨ ١٠٢٩ ١٠٣٠ ١٠٣١ ١٠٣٢ ١٠٣٣ ١٠٣٤ ١٠٣٥ ١٠٣٦ ١٠٣٧ ١٠٣٨ ١٠٣٩ ١٠٤٠ ١٠٤١ ١٠٤٢ ١٠٤٣ ١٠٤٤ ١٠٤٥ ١٠٤٦ ١٠٤٧ ١٠٤٨ ١٠٤٩ ١٠٥٠ ١٠٥١ ١٠٥٢ ١٠٥٣ ١٠٥٤ ١٠٥٥ ١٠٥٦ ١٠٥٧ ١٠٥٨ ١٠٥٩ ١٠٦٠ ١٠٦١ ١٠٦٢ ١٠٦٣ ١٠٦٤ ١٠٦٥ ١٠٦٦ ١٠٦٧ ١٠٦٨ ١٠٦٩ ١٠٧٠ ١٠٧١ ١٠٧٢ ١٠٧٣ ١٠٧٤ ١٠٧٥ ١٠٧٦ ١٠٧٧ ١٠٧٨ ١٠٧٩ ١٠٨٠ ١٠٨١ ١٠٨٢ ١٠٨٣ ١٠٨٤ ١٠٨٥ ١٠٨٦ ١٠٨٧ ١٠٨٨ ١٠٨٩ ١٠٩٠ ١٠٩١ ١٠٩٢ ١٠٩٣ ١٠٩٤ ١٠٩٥ ١٠٩٦ ١٠٩٧ ١٠٩٨ ١٠٩٩ ١١٠٠ ١١٠١ ١١٠٢ ١١٠٣ ١١٠٤ ١١٠٥ ١١٠٦ ١١٠٧ ١١٠٨ ١١٠٩ ١١١٠ ١١١١ ١١١٢ ١١١٣ ١١١٤ ١١١٥ ١١١٦ ١١١٧ ١١١٨ ١١١٩ ١١٢٠ ١١٢١ ١١٢٢ ١١٢٣ ١١٢٤ ١١٢٥ ١١٢٦ ١١٢٧ ١١٢٨ ١١٢٩ ١١٣٠ ١١٣١ ١١٣٢ ١١٣٣ ١١٣٤ ١١٣٥ ١١٣٦ ١١٣٧ ١١٣٨ ١١٣٩ ١١٤٠ ١١٤١ ١١٤٢ ١١٤٣ ١١٤٤ ١١٤٥ ١١٤٦ ١١٤٧ ١١٤٨ ١١٤٩ ١١٥٠ ١١٥١ ١١٥٢ ١١٥٣ ١١٥٤ ١١٥٥ ١١٥٦ ١١٥٧ ١١٥٨ ١١٥٩ ١١٦٠ ١١٦١ ١١٦٢ ١١٦٣ ١١٦٤ ١١٦٥ ١١٦٦ ١١٦٧ ١١٦٨ ١١٦٩ ١١٧٠ ١١٧١ ١١٧٢ ١١٧٣ ١١٧٤ ١١٧٥ ١١٧٦ ١١٧٧ ١١٧٨ ١١٧٩ ١١٨٠ ١١٨١ ١١٨٢ ١١٨٣ ١١٨٤ ١١٨٥ ١١٨٦ ١١٨٧ ١١٨٨ ١١٨٩ ١١٩٠ ١١٩١ ١١٩٢ ١١٩٣ ١١٩٤ ١١٩٥ ١١٩٦ ١١٩٧ ١١٩٨ ١١٩٩ ١٢٠٠ ١٢٠١ ١٢٠٢ ١٢٠٣ ١٢٠٤ ١٢٠٥ ١٢٠٦ ١٢٠٧ ١٢٠٨ ١٢٠٩ ١٢١٠ ١٢١١ ١٢١٢ ١٢١٣ ١٢١٤ ١٢١٥ ١٢١٦ ١٢١٧ ١٢١٨ ١٢١٩ ١٢٢٠ ١٢٢١ ١٢٢٢ ١٢٢٣ ١٢٢٤ ١٢٢٥ ١٢٢٦ ١٢٢٧ ١٢٢٨ ١٢٢٩ ١٢٣٠ ١٢٣١ ١٢٣٢ ١٢٣٣ ١٢٣٤ ١٢٣٥ ١٢٣٦ ١٢٣٧ ١٢٣٨ ١٢٣٩ ١٢٤٠ ١٢٤١ ١٢٤٢ ١٢٤٣ ١٢٤٤ ١٢٤٥ ١٢٤٦ ١٢٤٧ ١٢٤٨ ١٢٤٩ ١٢٥٠ ١٢٥١ ١٢٥٢ ١٢٥٣ ١٢٥٤ ١٢٥٥ ١٢٥٦ ١٢٥٧ ١٢٥٨ ١٢٥٩ ١٢٦٠ ١٢٦١ ١٢٦٢ ١٢٦٣ ١٢٦٤ ١٢٦٥ ١٢٦٦ ١٢٦٧ ١٢٦٨ ١٢٦٩ ١٢٧٠ ١٢٧١ ١٢٧٢ ١٢٧٣ ١٢٧٤ ١٢٧٥ ١٢٧٦ ١٢٧٧ ١٢٧٨ ١٢٧٩ ١٢٨٠ ١٢٨١ ١٢٨٢ ١٢٨٣ ١٢٨٤ ١٢٨٥ ١٢٨٦ ١٢٨٧ ١٢٨٨ ١٢٨٩ ١٢٩٠ ١٢٩١ ١٢٩٢ ١٢٩٣ ١٢٩٤ ١٢٩٥ ١٢٩٦ ١٢٩٧ ١٢٩٨ ١٢٩٩ ١٣٠٠ ١٣٠١ ١٣٠٢ ١٣٠٣ ١٣٠٤ ١٣٠٥ ١٣٠٦ ١٣٠٧ ١٣٠٨ ١٣٠٩ ١٣١٠ ١٣١١ ١٣١٢ ١٣١٣ ١٣١٤ ١٣١٥ ١٣١٦ ١٣١٧ ١٣١٨ ١٣١٩ ١٣٢٠ ١٣٢١ ١٣٢٢ ١٣٢٣ ١٣٢٤ ١٣٢٥ ١٣٢٦ ١٣٢٧ ١٣٢٨ ١٣٢٩ ١٣٣٠ ١٣٣١ ١٣٣٢ ١٣٣٣ ١٣٣٤ ١٣٣٥ ١٣٣٦ ١٣٣٧ ١٣٣٨ ١٣٣٩ ١٣٤٠ ١٣٤١ ١٣٤٢ ١٣٤٣ ١٣٤٤ ١٣٤٥ ١٣٤٦ ١٣٤٧ ١٣٤٨ ١٣٤٩ ١٣٥٠ ١٣٥١ ١٣٥٢ ١٣٥٣ ١٣٥٤ ١٣٥٥ ١٣٥٦ ١٣٥٧ ١٣٥٨ ١٣٥٩ ١٣٦٠ ١٣٦١ ١٣٦٢ ١٣٦٣ ١٣٦٤ ١٣٦٥ ١٣٦٦ ١٣٦٧ ١٣٦٨ ١٣٦٩ ١٣٧٠ ١٣٧١ ١٣٧٢ ١٣٧٣ ١٣٧٤ ١٣٧٥ ١٣٧٦ ١٣٧٧ ١٣٧٨ ١٣٧٩ ١٣٨٠ ١٣٨١ ١٣٨٢ ١٣٨٣ ١٣٨٤ ١٣٨٥ ١٣٨٦ ١٣٨٧ ١٣٨٨ ١٣٨٩ ١٣٩٠ ١٣٩١ ١٣٩٢ ١٣٩٣ ١٣٩٤ ١٣٩٥ ١٣٩٦ ١٣٩٧ ١٣٩٨ ١٣٩٩ ١٤٠٠ ١٤٠١ ١٤٠٢ ١٤٠٣ ١٤٠٤ ١٤٠٥ ١٤٠٦ ١٤٠٧ ١٤٠٨ ١٤٠٩ ١٤١٠ ١٤١١ ١٤١٢ ١٤١٣ ١٤١٤ ١٤١٥ ١٤١٦ ١٤١٧ ١٤١٨ ١٤١٩ ١٤٢٠ ١٤٢١ ١٤٢٢ ١٤٢٣ ١٤٢٤ ١٤٢٥ ١٤٢٦ ١٤٢٧ ١٤٢٨ ١٤٢٩ ١٤٣٠ ١٤٣١ ١٤٣٢ ١٤٣٣ ١٤٣٤ ١٤٣٥ ١٤٣٦ ١٤٣٧ ١٤٣٨ ١٤٣٩ ١٤٤٠ ١٤٤١ ١٤٤٢ ١٤٤٣ ١٤٤٤ ١٤٤٥ ١٤٤٦ ١٤٤٧ ١٤٤٨ ١٤٤٩ ١٤٥٠ ١٤٥١ ١٤٥٢ ١٤٥٣ ١٤٥٤ ١٤٥٥ ١٤٥٦ ١٤٥٧ ١٤٥٨ ١٤٥٩ ١٤٦٠ ١٤٦١ ١٤٦٢ ١٤٦٣ ١٤٦٤ ١٤٦٥ ١٤٦٦ ١٤٦٧ ١٤٦٨ ١٤٦٩ ١٤٧٠ ١٤٧١ ١٤٧٢ ١٤٧٣ ١٤٧٤ ١٤٧٥ ١٤٧٦ ١٤٧٧ ١٤٧٨ ١٤٧٩ ١٤٨٠ ١٤٨١ ١٤٨٢ ١٤٨٣ ١٤٨٤ ١٤٨٥ ١٤٨٦ ١٤٨٧ ١٤٨٨ ١٤٨٩ ١٤٩٠ ١٤٩١ ١٤٩٢ ١٤٩٣ ١٤٩٤ ١٤٩٥ ١٤٩٦ ١٤٩٧ ١٤٩٨ ١٤٩٩ ١٥٠٠ ١٥٠١ ١٥٠٢ ١٥٠٣ ١٥٠٤ ١٥٠٥ ١٥٠٦ ١٥٠٧ ١٥٠٨ ١٥٠٩ ١٥١٠ ١٥١١ ١٥١٢ ١٥١٣ ١٥١٤ ١٥١٥ ١٥١٦ ١٥١٧ ١٥١٨ ١٥١٩ ١٥٢٠ ١٥٢١ ١٥٢٢ ١٥٢٣ ١٥٢٤ ١٥٢٥ ١٥٢٦ ١٥٢٧ ١٥٢٨ ١٥٢٩ ١٥٣٠ ١٥٣١ ١٥٣٢ ١٥٣٣ ١٥٣٤ ١٥٣٥ ١٥٣٦ ١٥٣٧ ١٥٣٨ ١٥٣٩ ١٥٤٠ ١٥٤١ ١٥٤٢ ١٥٤٣ ١٥٤٤ ١٥٤٥ ١٥٤٦ ١٥٤٧ ١٥٤٨

تر ټولو اول چې کوم جبلي عمل کوي هغه د ځان او د خپل نسل بقاء مخ په وړاندې بوتلل وي - دغه بقاء په اصل کې چې د کوم عمل یا د کومې جذبې د لارې کېږي دغې ته په اصل کې مزاحمت وئيلې کېږي - د اېس هاربنې، (AS Hornby) د وېنا مطابق مزاحمت (Resistance) معنا د يو چا مخالفت کولو کېږي د طاقت استعمال کول، د هغه وړاندې خنډ جوړېدل، هغه منع کول مزاحمت دے -^{۳۰} که چرته زمونږ د ژوند نه مزاحمت لرې کړې شي نو ژوند به بې خونده او پيکه پاتې شي او هېڅ قسمه ترقي به ونه کړې شي - په دې حواله سليم راز ليکي:

" چې مزاحمت د ژوند د حرارت او حرکت نوم دی دا د انساني مزاج کيفيت يوه رويه او يو عمل دے چې که په ژوند کې د دې کيفيت رويې او عمل څه عکس او اهډگ نه وي نو جمود او مرگ به ئې مقدر وي -"^{۳۱}

د ټولو نه اسان او جامع تعريف ئې ډاکټر خالق زيار کړے دے -

" مذمت دا دے چې زما دا خبره نه ده خوښه او مزاحمت بيا دا دے چې زه تا دې خبرې ته نه پرېږدم - خالق زيار مذمت د مزاحمت ورومبه گام گڼي او وائي چې کله به مذمت خبره پېوند نه اخلي نو بيا مزاحمت فرض شي چې د جبر لاس ونيسي او مظلوم د ظلم نه بچ کړے شي -"^{۳۲}

کله چې هم څوک يو ناوړه کار ويني نو د هغه په اعصابو باندې دروند پرېوځي - د

دغې کار خلاف آواز پورته کړو او یا یې په خپله د هغې کار خلاف لاس اوچت کړو او د هغې د منع کولو شعوري کوشش ئې وکړو – خوا که دغه مسئله سیاسي وي که سماجي د یو چا دغه رویه په اصل کېې مزاحمت ده –

مزاحمت کله او چرته شروع شو – د اردو لیکوال ښاغلي ابرار احمد د مزاحمت تاریخ دومره زور بللېدې څومره چې د ظلم تاریخ زور ده – ^{۳۲} چرته چې ظلم شروع شوې ده – د هغې پر ضد مزاحمت په وجود کېې راغلې ده – الله پاک چې په زمکه خپل نائب یا خلیفه حضرت ادم علیه السلام د خاورې نه جوړ کړو نو ابلیس چې کوم مزاحمت وکړو دغه د ټولو نه وړومبې مزاحمت وو –

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْا لِآدَمَ فَسَجَدُوْا اِلَّاۤ اِبْلِیْسَۤ اَبٰی وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِیْنَ ^{۳۳}

ژباړه: او چې کله مونږ فرشتو ته حکم ورکړو چې سجده وکړي آدم ته نو ټولو فرشتو سجده وکړه ماسوا د ابلیس نه چې منکر شو او په غرور کېې اموخته شو چې کافر شو –

چرته چې د ظلم تخم کرلې شوې هلته مزاحمت هم سر راپورته کړې – هم دغه شان که مونږه پښتو ادب ته وگورو نو چې د کله نه انسان دې دنیا ته راغلې ده او په ښه بد، خوشحالی، سوکالۍ، غم ښادی، آرام او تکلیف پوهه شوې ده د هغه وخت نه ادب هم پېدا شوې ده – مزاحمت چرته چې د لاس په زور کېږي نو بل خواه د که قلم د لارې هم مزاحمت څرگندېږي – هغه د نثر د لارې هم کېږي او د شعر د لارې هم او په ټپه کېې هم مزاحمت کېږي –

اسلام او مزاحمت:

اسلامي مزاحمت هغې ته وئيلې شي چې پكښې د اسلام په خاطر بحث شوې وي — او د اسلام د سپېڅلي دين باندې پكښې په ښكاره ډول احكامات جاري وي — چې دا دين حق او سچ دے — ځكه چې دا حق او سچ دين الله پاک په پاک حضرت ﷺ باندې له بره نه نازل كړې دے او هم د هغه ټول احكامات او قانون به منو او د الله پاک نه به د هر څه سوال او كار غواړو ځكه چې هغه د هر څه كار لپاره كار ساز دے —

ټينگ د الله رسول ﷺ په لار شه
سم ايماندار شه مه كوه غلط كارونه^{۳۵}

په يو بل ځائ كښې د شيطان په حقله وائي چې هغه ته په لار كښې خنډ جوړ شه هغه سره جنگ وكړه او د الله پاک او د هغه د رسول لاره خپل كړه —

ټينگ د الله رسول ﷺ په لار شه
جنگ ته پېدار شه نفس شيطان د نه
پرېودينه^{۳۶}
اور د دوزخ ورله لازم دے
چې نوم دي واوري بي دروده پاتي
شینه^{۳۷}

پېغور او مزاحمت:

د پلار په كور د پېغلي جينې د زړېدو اسلام كښې ممانعت كړې دے — ځكه چې د دې له كبله په معاشره كښې خرابياني راولاړېږي — خو پښتنه پېغله عموماً د خپلې حيا او عزت ډېر گران وي او چې تر څو ئې وس رسي نو د پېغور او تور نه ځان په امان ساتي —

پہ متیزتوب درسره نہ ءم
پہ پاکہ مینہ درسره یم ءو چي یمہ^{۳۸}
پہ یو بل ءاے کبھی وائی
ءه له می توره توره بولے
زه توره نہ یم مور پہ ناز بلے
یمہ^{۳۹}

وطن او مزاحمت:

پشتانہ د خپل وطن سره ډېره مینه کوي
— که په خپل وطن ، خپل سرونه شیندي او د
تورو مېدان ته په گدا ورځي نو د کور مېرمن
او دده معشوقه هم د خپل وطن سره بې کچه
مینہ لري چې نه صرف د خپل لالي په مرگ فخر
کوي بلکه په جار وائي .

که تور وربل می میراتیږي
په وطن جنــگ دے
جانان نه منعي کومه^{۴۰}
په تور ټوپک ویشتلے راشي
د نامردی اواز دي را مے شه مئینه^{۴۱}
په هندوستان دے څلے جوړ شه
د بي ننگی اواز دي رامے شه مئینه^{۴۲}

که په سینه دي پرهر نه وو
په شا غلډېل شه څه پرواه دي نه
کومه^{۴۳}

طنز ومزاح او مزاحمت:

"د طنز مطلب دا دے — چې مصنف وائي یو
څه خو مطلب ئي بل څه وي — یعنې هغه خپله
خبره بلاواسطه INDIRECT کوي — د دے برعکس مزاح
کبھی خبره بلاواسطه DIRECT کیږی — خو مقصد د
دواړو یو ئي — کوم اولس کبھی چې طنزومزاح نه
وي — یا پکبھی د دے زغملو ماده نه وي هغه
اولس روستو پاتے گنلے شي — د طنزومزاح نه

یو نقاد یا د ژبې او ادب عالم د یو اولس
ذهنی ارتقا اندازه لگوي - "٤٤"
پښتنو د طنز و مزاح مزاحمتي عکاسي په
تپو کښې څه داسې کړې ده -
"ایمان دې ښه راته معلوم دے"
په رواجي بریتو دې مه وهه لاسونه "٤٥"

په دې تپه کښې د مزاحمت او مزاح
کولواظهار څه په ښه شان سره شوه دے:
"زما په برخه کښې کڼه شوه"
دکت بازو ورته په ډانگ باندے وهمه "٤٦"
گودر او مزاحمت:

گودر هغه ځای ته وئیلې کږې چرته چې
خلق په اوبو کښې پورې وتې شي، څاروي پکښې
اوبه څښې او زنانه ترې اوبه راډکوي او جامې
وغیره پکښې وینځې - "اردو او پنجاب کښې گودر
ته "پنگهت" وئیلې کږې - چې په پښتو کښې
ورته گودر وائي - گودر د ادب سره سره
رومانی، ثقافت، کلتور سره هم تعلق لري" - "٤٧"
که دې زما دیدن یادېږي
د گودر غاړه اجاره واخله مئینه "٤٨"
"ما په گودر د جونو ښځ کړئ"
گوندي ملاله چې په ما کېږدي
قدمونه "٤٩":

که دې زما دیدن یادېږي
د گودر غاړه اجاره واخله مئینه "٥٠"

تپه چې د پښتو د اولسي ادب یو ډېر
زور او لرغونې صنف دے - ټیک ده چې د
جسامت په لحاظ به وړه او لنډه وي خو د
معنې په لحاظ دومره خوندوره او زوروره ده
چې په هر اړخ یې په خپل ځان کښې بلها
موضوعات ځای کړي دي - چې د وخت تېردو سره

سره يې د خپل چاپېرچل او حالاتو صحيح ترجماني کړې ده -
که د تخقيق په ميدان کېښې وکتلې شي نو هغه شان تخقيق او څېړنه به پرې نه دي شوې چې د کومې حقداره ده - په دې يو څو پاڼو تجزياتي مطالعه کېښې مونږ ته معلومه شو او په دې نتيجه ورسېدو - که يو شاعر د ظالم جابر خلاف يا د خپلې بقاء په خاطر قلم پورته کړي دے او د شعر د لارې خنډ ئې جوړ شوې او مزاحمت ئې کړې دے نو بل اړخ ته عوامي يا اولسي صنف يعني ټپي هم په هر اړخ مزاحمتي رويه خپله کړې ده چې قدم په قدم په هر اړخ يې مزاحمت کړې دے - که په پښتو ټپه کېښې د مزاحمت په باب له هر څومره تخقيقي څېړنه وشي نو کمه به وي - ځکه چې د مزاحمت په حقله دومره ټپي شتون لري او په هره موضوع يعني سياسي مزاحمت، کلتوري مزاحمت، سماجي مزاحمت، اقتصادي مزاحمت، مذهبي مزاحمت، وغېره مواد موجود دي -

حوالي

1 *Encyclopedia Americana, Vol. 17-1958, P. 472*

- ۲ - خيال بخاري، ډاکټر، پښتو اکېډېمي لغت، پښتو اکېډېمي پېښور يونيورسټي، خيبر پښتونخوا پاکستان - ۲۰۱۹ مخ ۱۸
- ۳ - قلندر مومند او فريد صحرائي، درياب پښتو لغت، چاپ خانه اميد پرنټرز دربار مارکيټ لاهور اول چاپ کال ۱۹۹۴ء، مخ ۱۷
- ۴ - سحر گل سحر، "پښتو ادب پوهنه" يوني ورستي پبلشرز، جنوري ۲۰۱۶ مخ ۲

- ۵۔ دانش، نور محمد بیٽنڊاڪٽر، "د پښتو ټپي
عمرانی مطالعه"، کرسٽل پرنٽرز سائيپان هيلز ۱۷
ميرباره كهو، ۲۰۱۷، مخ ۱۰۷
- ۶۔ هم دغه مخ ۱۱۶
- ۷۔ اثر عبدالحيلم افغاني، "پښتو ادب"، پشاور اداره
اشاعت سرحد، ۱۳۸۰ھ، مخ ۷۰
- ۸۔ دانش، نور محمد بیٽنڊاڪٽر، د پښتو ټپي
عمرانی مطالعه، کرسٽل پرنٽرز سائيپان هيلز ۱۷
ميرباره كهو، ۲۰۱۷، مخ ۹۰
- ۹۔ يوسفزئ فرهاد علي، "فولکلوري ادب"، اعراف
پرنٽرز محله جنگي پيښور، ۲۰۱۷ء، مخ ۷۹
- ۱۰۔ دانش، نور محمد بیٽنڊاڪٽر، "د پښتو ټپي
عمرانی مطالعه"، کرسٽل پرنٽرز سائيپان هيلز ۱۷
ميرباره كهو، ۲۰۱۷، مخ ۱۲۰
- ۱۱۔ سلمی شاهين، ڊاڪٽر، "روهي
سندري (ټپي)"، ڊائريڪٽر پښتو اڪيڊمي، ۱۹۸۴ مخ ۷
- ۱۲۔ خاكي شاه وزير خان، "په ٽپه ڪښي مادي
فولکلور"، نديم يونس پرنٽرز لاهور، ۲۰۱۷، مخ ۱۲
- ۱۳۔ يوسفزئ فرهاد علي، "فولکلوري ادب"، اعراف
پرنٽرز محله جنگي پيښور، ۲۰۱۷ء، مخونه ۸۲، ۸۳
- ۱۴۔ دانش، نور محمد بیٽنڊاڪٽر، "د پښتو ټپي
عمرانی مطالعه"، کرسٽل پرنٽرز سائيپان هيلز ۱۷
ميرباره كهو، ۲۰۱۷، مخ ۱۹۲
- ۱۵۔ دانش، نور محمد بیٽنڊاڪٽر، "د پښتو ټپي
عمرانی مطالعه"، کرسٽل پرنٽرز سائيپان هيلز ۱۷
ميرباره كهو، ۲۰۱۷، مخ ۲۰۰
- ۱۶۔ سلمی شاهين، ڊاڪٽر، "روهي
سندري (ټپي)"، ڊائريڪٽر پښتو اڪيڊمي، ۱۹۸۴ مخ ۲۷

- ۱۷ - یوسفزئی فرہاد علی ، "فولکلوری ادب"، اعراف پرنٹرز محلہ جنگی پیٹنور، ۲۰۱۷ء، مخ ۹۷
- ۱۸ - انانظر حسن، ڈاکٹر، مزاحمت اور پاکستانی اردو شاعری، ایجوکیشنل پبلشنگ ہاؤس دہلی اشاعت اول ۲۰۰۷ء، ص ۱۷
- ۱۹ - بلیاری ، ابوالفضل مولانا عبد الحفیظ ، مصباح اللغات، المیزان اردو بازار لاہور، ۲۰۰۴ء ص ۳۳۴
- ۲۰ - قادری، محمد اصف، اردو میں مزاحمتی شاعری کا تحقیقی و تنقیدی مطالعہ، مقالہ برائے پی ایچ ڈی اسلامیہ یونیورسٹی بہاولپور، اشاعت، ص ۱
- ۲۱ - ہم دغہ اثر
- ۲۲ - فرہنگ فارسی، کراچی، دارالاشاعت، ۱۹۹۰ء، ص ۶۷۵
- ۲۳ - قادری، محمد اصف، اردو میں مزاحمتی شاعری کا تحقیقی و تنقیدی مطالعہ، مقالہ برائے پی ایچ ڈی اسلامیہ یونیورسٹی بہاولپور، اشاعت، ص ۱
- 24 - Qureshi , Bashir .A ,Practical Dictionary, Kitabistan publishing co,38 Urdu Bazar , Lahore,p.555
- ۲۵ - الحاج مولوی فیروز الدین، فیروز اللغات اردو جامع نیا ایڈیشن، لاہور، مخ ۱۰۱۲
- ۲۶ - ہم دغہ اثر
- ۲۷ - قادری، محمد اصف، اردو میں مزاحمتی شاعری کا تحقیقی و تنقیدی مطالعہ، مقالہ برائے پی ایچ ڈی اسلامیہ یونیورسٹی بہاولپور، اشاعت، ص ۱
- ۲۸ - خیال بخاری، ڈاکٹر، پستو اکېډېمی لغت، پستو اکېډېمی پیٹنور یونیورسٹی، خیبر پستونخوا پاکستان - ۲۰۱۹ء مخ ۱۶۱۳
- ۲۹ - قلندر مومند او فرید صحرائی، دریاب پستو لغت، چاپ خانہ امید پرنٹرز دربار مارکیٹ لاہور اول چاپ کال ۱۹۹۴ء، مخ ۱۱۹۱

30 - Horby, A. S. (1986). Oxford advanced learner's dictionary of current English. Oxford. 4 th ed, Oxford University press. P 93.

۳۱ - راز ، سلیم ، ادب او تنقیدی مسائل ، کلاسیک
خپرونده ټولنه ، ۲۰۱۶مخ ۹۹
۳۲ - زیار ، خالق ، جگه شمله ، ملاکنډ ادبي او
کلتوري جرگه درگی ، ۲۰۱۹مخ ۱۰
.. ۳۳ - احمد، ابرار، مزاحمتی ادب ، مشموله مزاحمتی ادب اردو، مرتبه رشید امجد، ڈاکٹر، اکادمی ادبیات اسلام
آباد، ۱۹۹۵ ص ۴۹

۳۴ - القرآن، سورت البقره آیات ۳۴

۳۵ - سلمی شاهین، ډاکټر ، "روهي
سندري (ټپي)" ، ډائريکټر پښتو اکيډمي ، ۱۹۸۴
مخ ۱۸۰
۳۶ - هم دغه اثر
۳۷ - دانش، نور محمد بېټنې ډاکټر ، "د پښتو ټپي
عمراني مطالعه" ، کرسټل پرنټرز سائيبان هيلز ۱۷
ميربارة کهو، ۲۰۱۷، مخ ۳۰۹
۳۸ - طائر، محمد نواز، "ټپه او ژوند"، ډائريکټر پښتو
اکيډمي، پښور يونيورسټي، ۱۹۸۰، مخ ۷۳
۳۹ - سلمی شاهین، ډاکټر ، "روهي
سندري (ټپي)" ، ډائريکټر پښتو اکيډمي ، ۱۹۸۴
مخ ۲۳۶
۴۰ - محمد نواز طائر، روهي سندري، اول جلد، پښتو
اکيډمي پښور يونيورسټي، ۱۹۷۴مخ ۲۵
۴۱ - دانش، نور محمد بېټنې ډاکټر ، "د پښتو ټپي
عمراني مطالعه" ، کرسټل پرنټرز سائيبان هيلز ۱۷
ميربارة کهو، ۲۰۱۷، مخ ۲۹۶
۴۲ - سلمی شاهین، ډاکټر ، "روهي
سندري (ټپي)" ، ډائريکټر پښتو اکيډمي ، ۱۹۸۴
مخ ۱۵۴

- ۴۳- دانش، نور محمد بیٹنے ڈاکٹر، "د پښتو ټپي
عمرانی مطالعہ"، کرسٹل پرنٹرز سائیبان ہیلز ۱۷
میربارہ کھو، ۲۰۱۷، مخ ۲۹۶
- ۴۴ - داؤد، داوڑ خان پروفیسر "پښتو ټپي"
اکېډمي پشاور یونیورسټي، ۸ جولائی ۱۹۸۴ مخ
" مخ ۱۱۷
- ۴۵ - ہمدغہ اثر، مخ ۱۲۱
- ۴۶ - ہمدغہ اثر، مخ ۱۲۲
- ۴۷ - یوسفزی روخان، "پختون کلچر کے خدو خال"، امن پرنٹنگ پریس پشاور، مارچ ۲۰۱۹، مخ ۴۴
- ۴۸ سیٹھی، محمد یونس وفا، "سرود کوہسار"، ممبریہ پریس پبلشرز، ۱۹۶۳، مخ ۱۹۱
- ۴۹ - دانش، نور محمد بیٹنے ڈاکٹر، "د پښتو ټپي
عمرانی مطالعہ"، کرسٹل پرنٹرز سائیبان ہیلز ۱۷
میربارہ کھو، ۲۰۱۷، "، مخ ۱۷۹
- ۵۰ - سیٹھی، محمد یونس وفا، "سرود کوہسار"، ممبریہ پریس پبلشرز، ۱۹۶۳، مخ ۱۹۱